

Remiss

Nummer: 92.25

2026-02-04

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Goda möjligheter till ökat välbefinnande, SOU 2024:29 och Fler möjligheter till ökat välbefinnande, SOU 2025:96

Syftet med regeringens produktivitetskommission har varit att analysera faktorer som påverkar produktivitetstillväxten, identifiera hinder mot produktivitetstillväxt och ge förslag för att höja produktivitetstillväxten i näringslivet och offentlig sektor.

Kommissionen har arbetat i två och ett halvt år och resultaten är delbetänkandet (SOU 2024:29) och slutbetänkandet (SOU 2025:96) som omfattar ett textmaterial på cirka 1300 sidor. Dessutom finns det 17 underlagsrapporter. Sammantaget är det ett omfattande arbete som ger både överblick och djup om produktivitetens betydelse för samhällsekonomin utveckling.

Delbetänkande innehåller 53 konkreta förslag på åtgärder och minst lika många bedömningar av vad som bör utvecklas eller stärkas. Slutbetänkande innehåller 123 förslag och drygt 60 bedömningar. Det är mycket svårt att bedöma hur mycket produktivitetens utveckling skulle förbättras om olika förslag genomfördes.

Saco väljer att ge några övergripande synpunkter.

Övergripande kommentarer

Kommissionens övergripande bedömning är att förutsättningarna för produktivitetstillväxt är goda i Sverige och att det inte krävs någon större omläggning av politiken. Istället vill de se små förändringar inom flera olika områden. Det är rimligt också för att det är väl känt att produktivitet påverkas av många faktorer samt att förändringar av vissa faktorer kan förväntas få effekt på samhällsekonomin på relativ långsikt (som till exempel förändringar i skolan). Detta speglas i den mängd förslag som kommissionen lägger fram. Men det är inte alltid tydligt hur olika förslag på förändringar faktiskt kommer påverka produktiviteten på lång sikt.

Utgångspunkten för kommissionens arbete är att produktivitetens utveckling primärt drivs av konkurrens och omvandlingstryck på effektiva marknader. Det är vanliga nationalekonomiska utgångspunkter som borde kompletteras med diskussioner om problem med olika former av marknadsmisslyckanden. Exempelvis har alla inte

samma information och en marknad är sällan perfekt. Det finns företag som har monopolställning i produktionen av vissa tjänster och arbetsgivare som genom sin starka ställning kan hålla nere lönerna. Det hämmar produktivitetens utvecklingen, men kan vara svårt att förändra. Därför hade det varit värdefullt om detta hade diskuterats mer och belysts för olika sektorer och regioner.

Utgångspunkten medför också att mycket av policydiskussionen kretsar kring möjligheterna att skapa och underlätta konkurrens. Det är viktigt, men det gör att den offentliga sektorns roll för tillväxten hamnar i skymundan. Produktivitetens utvecklingen i privat sektor bygger på en grund av offentliga tjänster av långsiktigt stabil hög kvalitet i alla delar av landet.

Merparten av kommissionens förslag bedöms ha liten inverkan på de offentliga finanserna. Den största budgetmässiga förändringen kommer från förslaget om sänkt inkomstskatt. Skatten på arbete behöver sänkas, men i perspektivet av långsiktiga produktivetsförbättringar krävs det en översyn av hela skattesystemet. Det förslaget kunde utredningen ha lagt fram med bedömningen att den skulle ha lika långa utredningstid som kommissionen. För utmaningarna är många.

Det behövs en skattereform som tar ett helhetsgrepp om den offentliga välfärdens långsiktiga finansiering och har sin utgångspunkt i ett enklare, mindre byråkratiskt skattesystem med speciell hänsyn taget till de effektivitetsförluster och beteendeförändringar som är kopplade till olika skattebaser. Det är särskilt angeläget eftersom samhället står inför stora utmaningar från bland annat AI, demografiska förändringar och klimatomställningen.

Högskolan

Kommissionen lägger flera förslag som berör högskolan. Saco väljer att inte kommentera enskilda förslag utan hänvisar till de resonemang som förs i remissvaren från Sacos medlemsförbund. Istället vill Saco betona att forskning och framsteg inom högskolan som i förlängningen leder till produktivitetens utveckling och ekonomisk tillväxt bygger på akademisk frihet, friheten att välja forskningsfrågor, metoder, kommunicera i samhället och utforma undervisning. Långsiktigt stabil finansiering är också helt avgörande och båda är grundläggande förutsättningar för att studenterna ska få högskoleutbildning av hög kvalitet.

STEM kunskaper är viktiga och det är bra att kommissionen betonar det. Men historien har visat att produktivitetstillväxt bygger på en mångfald av akademiska

kunskaper från olika ämnesområden. Det är svårt att förutse vilka kompetenser som behövs på den framtida arbetsmarknaden. Däremot vet vi att förmågan att ta till sig ny kunskap och applicera den i verksamheten är grunden för att utvecklas med förändringar på arbetsmarknaden. Den förmågan får studenter från forskarutbildade lärare som kan kombinera egen forskning och utbildning något som har blivit allt svårare på flera högskolor och inom många ämnesområden. Kommissionen hade bidragit mer om den hade fokuserat på helheten och de långsiktiga utmaningarna för högskolan.

En högskoleutbildning pågår i genomsnitt betydligt längre än den senaste lågkonjunkturen: Målet är inte den dagsaktuella efterfrågan på arbetsmarknaden utan samhällets långsiktiga behov av kompetens och kunnande. Vissa utbildningar påverkas av konjunktursvängningar som gör det svårt att få jobb i en lågkonjunktur, men lätt i en högkonjunktur. Byggsektorn är ett tydligt sådant exempel, men det gäller flera branscher i privatsektor. Därför ska inte kortsiktiga arbetsmarknadsförändringar påverka resurstilldelningen till högskolan.

Omställningsstudiestödet

Omställningsstudiestödet är en del av trygghetsöverenskommelsen där parterna kom överens om förändringar av anställningsskyddet och ökad trygghet för anställda och nyligen uppsagda. Den slutgiltiga utformningen av studiestödet har förhandlats fram mellan parterna och staten. Förändringar i en del av överenskommelsen får konsekvenser för de andra delarna. Därför är det mycket problematiskt att Kommissionen lägger förslag som påverkar den balansen.

Studiestödet riktar sig till anställda och nyligen uppsagda för att de ska kunna stärka sin kompetens eller utbilda sig vidare till nya jobb och positioner. Det är centralt för att anställda ska kunna utvecklas med ny teknik och orka med ett längre arbetsliv, vilket är en viktig pusselbit för att hantera de demografiska utmaningarna. Var personer har sitt nuvarande arbete ska inte begränsa möjligheterna till utbildning. Kommissionens förslag att CSN ska prioritera bland de sökande strider mot konstruktionen av studiestödet.

Kostnaderna för studier är stora för anställda som har lång arbetslivserfarenhet. Familjeansvar, boendekostnader och andra kostnader som har byggts upp över tid gör det särskilt svårt att utbilda sig vidare till ett nytt arbete. Kommissions förslag att minska bidragsdelen medför att färre har möjlighet att vidareutbilda sig under yrkeslivet, vilket försämrar arbetsmarknadens omställningsförmåga och hämmar

produktivitetsutvecklingen. Förslaget går således emot själva idén med studiestödet. Bidragsdelen kan inte sänkas.

Trygghetsöverenskommelsen fyller en viktig funktion på arbetsmarknaden. Saco vill betona vikten av att beslut som berör överenskommelsen förankras och diskuteras med arbetsmarknadens parter som företrädar så väl privat som offentlig sektor.

Lönebildningen bör bli mer flexibel

Kommissionen föreslår att Medlingsinstitutet ska ges i uppdrag att analysera hur en flexiblare lönebildning ska åstadkommas. Kommissionen väljer att bortse från att det är arbetsmarknadens parter som ansvarar för lönebildningen. En central princip för den svenska arbetsmarknadsmodellen är att det inte ska vara någon statlig inblandning i lönebildningen. Förslaget bryter mot denna grundläggande princip och skulle bidra till en ökad politisering av lönebildningen. Detta är ytterligare en partsfråga som kommissionen inte borde lagt ned någon tid på.

Saco hänvisar också till remissvaren från Akademikerförbundet SSR, Naturvetarna, Sveriges Arkitekter, Sveriges ingenjörer, Sveriges läkarförbund, Saco studentråd och SULF.

Sveriges akademikers centralorganisation
Med vänliga hälsningar

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Håkan Regnér
Chefsekonom